

La venjança de l'home del subsol

SINEMA FILMI

XÈNIA DYAKONOVA

Isaiah Berlin, al cèlebre assaig *L'erichó i la guineu*, agafa com a excusa uns versos d'Arquíloc ("La guineu sap moltes coses, però l'erichó en sap una d'important") i els aprofita per definir dos tipus d'escriptors. D'una banda, hi ha l'escriptor guineu: versàtil, dotat d'una curiositat insaciada, aborda un tema nou en cada llibre, amb el desig d'abastar-ho tot. De l'altra, hi ha l'escriptor erichó, que té una idea principal que travessa tota la seva obra, moguda per una poderosa força centrípeta. Fiódor Dostoievski (1821-1881), el bicentenari del qual ens portarà noves traduccions catalanes de *Crim i càstig* i *El doble*, sens dubte pertany a la segona categoria. La varietat estructural i argumental, la riquesa de registres i la profunditat dels personatges que trobem a les seves grans novel·les no treu que hi hagi un leitmotiv més o menys explícit que sempre ve a ser el mateix. Resumida i simplificada, la convicció fonamental de Dostoievski és que el racionalisme,

l'ateisme i la confiança cega en el progrés científic només poden portar el poble rus a la perdició; l'única manera de salvar-se'n és preservar la pureza espiritual, la fe i la moral cristiana. No en va, alguns dels seus personatges més memorables –el príncep Mixkin de *L'idiota* (1869) o l'Alioxa d'*Els germans Karamàzov* (1880)– tenen la grandesa dels esperits purs i exerceixen una fascinació instintiva sobre els altres individus, fins i tot els més abjectes.

El narrador anònim d'*Apunts del subsol* (1864), que Angle publica en traducció de Miquel Cabal i amb pròleg de Jordi Nopca, sembla el negatiu d'aquelles futures imatges lluminoses. És un egòlatra arrauxat, un misantrop solitari que ha perdut la il·lusió vital i es complau en la seva inacció esquerpa i rancuniosa. Parla en primera persona a un lector al qual vol desconcertar i escandalitzar, almenys en aparença. Comença amb un "Soc un malalt..." i de seguida talla qualsevol impuls de compassió: "Soc un home dolent. Un home desagradable, soc". Al cap d'uns quants estirabots, queda clar que al darrere

del to cruel i histriònic hi ha el desig d'agradar, de commoure el lector amb l'exhibició de les pròpies manies, d'arrossegar-lo al seu fangar. La relació que es crea entre el protagonista i la resta de personatges és igual d'enganyosa i contradictòria, i l'exaltació amb què en parla ho magnifica tot.

Pitjor que una punyalada

Vet aquí la paradoxa del llibre, allò que el fa original i únic: retrata un home insignificant d'una ambivalència emocional grandiosa. Aquesta ambivalència se'ns mostra d'una manera especialment pintoresca en un episodi nocturn. El protagonista passa per davant d'una taverna on uns homes es barallen i acaben llançant algú per la finestra. "En un altre moment m'hauria disgustat molt, però llavors em va agafar per tenir enveja del qui havien llançat per la finestra, i me'n va agafar tanta que vaig arribar a entrar a la taverna, a la sala de billar, i em vaig dir: potser em barallaré jo també, i també em llançaran per la finestra. No estava borratxo, però què hem de fer si la melangia ens pot dur fins a tal punt d'histerisme?" Tot seguit, a l'espera d'una reacció violenta, barra el pas a un oficial: aquest, però, es limita a apartar-lo amb un gest distret, que per a l'amor propi de l'home del subsol és pitjor que una punyalada.

La idea central de Dostoievski, que va madurar a l'època del presidi a Sibèria, també apareix en aquesta novel·la, publicada cinc anys després del retorn a Sant Petersburg. La polèmica que l'escriptor hi estableix amb la teoria de l'egoisme racional de Nikolai Txernixevski es redueix, en el fons, a negar-se a creure que la ciència pot explicar –i, per tant, desvirtuar– el misteri de l'ànima. Al manuscrit original, l'home del subsol de sobte es treia la màscara cínica i afirmava la necessitat de la fe en Jesucrist. Per un motiu desconegut, i per a indignació de Dostoievski, la censura va eliminar aquest passatge. Era com si el personatge mateix hagués rebutjat l'última esperança que li oferia l'autor. ♦♦

APUNTS DEL SUBSOL
FIODOR DOSTOIEVSKI
ANGLE EDITORIAL
TRADUCCIÓ DE MIQUEL CABAL
208 PÀG. / 13,90 €

OBRO FIL

MARINA ESPASA

Vols afegir aquest llibre al carret?

Comprem de tot per internet: ens fem pujar a casa les garrafes d'aigua del supermercat, hi triem els nostres pantalons preferits, les sabates de la marca aquella que només ven online i el llibre aquell que... No, error! Que si comprem a l'empresa amazònica destruïm la xarxa de llibreries! Com si destruir les xarxes de qualsevol altre comerç local no fos greu, però aquest és un altre tema i aquesta columna és d'un suplement literari.

Moltes llibreries han aprofitat la pandèmia per passar el drap de la pols a les pàgines web que tenien més o menys abandonades i han aprofitat per instal·lar-hi la icona del carret d'anar a comprar. Així poden oferir, a més dels locals on venen llibres físicament, comerç en línia, també conegut en català com a *e-commerce*. I així els lectors, amb la consciència neta i els peus sobre el coixí, poden devorar l'últim *true crime* recomanat a RAC1 sense haver de sortir de casa i donant suport a la llibreria del barri, o a la que prefereixen. Sembla una bona idea, i ho és.

Però esclar, si existís un sol lloc, una sola pàgina web neta de pols i teranyines on, de forma pràctica i intuïtiva, es pogués buscar un títol i saber quantes i quines llibreries el tenen, això encara donaria més opció de tria als lectors. És el que es va improvisar, amb grans resultats, amb la iniciativa Llibreries Obertes durant el Sant Jordi de l'any passat. I era el que, des del 2015, oferia la plataforma Libelista, nascuda a Catalunya però amb la intenció d'agrupar llibreries de tot Espanya.

Al món anglosaxó (Anglaterra i els Estats Units, sobretot), la pandèmia ha impulsat la creació d'un equivalent, Bookshop.org, amb excel·lents resultats. A Espanya ha ressorgit Todostuslibros.com, una iniciativa de la confederació de gremis i associacions de llibreries que no havia acabat de funcionar mai. La plataforma anglosaxona ha volgut desembarcar al mercat espanyol i, de moment, s'ha anunciat un pacte entre les dues organitzacions. Veurem en què queda, quin paper hi juga Libelista i com en surten de ben o mal parats els llibres en català, de tot aquest remolí d'obertes. Tant de bo es posin d'acord i ens aclareixin a quina de les pàgines hauré d'entrar per continuar afegint llibres al carret sense treure els peus del coixí. ♦♦

L'APARADOR

ARA

NO-FICCIÓ

Atrapades en el temps
GEMMA PUIG / MÒNICA USART
Univers

A partir del testimoni de diverses dones lligades professionalment al món de la meteorologia, Mònica Usart i Gemma Puig expliquen diverses situacions que han marcat la meteorologia dels últims anys, i analitzen com seran els que venen. És el seu primer llibre al segell Univers.

ASSAIG

El mundo del...
RACHEL BESPALOFF
Hermida

A més d'escriure un conegut assaig sobre la *Iliada* –disponible en català a Leonard Muntaner–, Rachel Bepaloff va deixar inèdit *El mundo del condenado a muerte*, centrat en analitzar l'obra d'Albert Camus, autor de *L'estrany*. "L'individu no pot res, i no obstant això ho pot tot", escriu la filòsofa.

BIOGRAFIA

Hannah Arendt
ANNE C. HELLER
Alfabeto

L'autora d'*Els orígens del totalitarisme* és la protagonista d'aquesta biografia d'Anne C. Heller, que explora el concepte de pària conscient desenvolupat per la mateixa Arendt, del qual formen part totes aquelles persones que no deixen de confiar en elles mateixes quan la societat les rebutja.